

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

سورة : لقمان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ ۙ تَلِكْ ؕ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣﴾
 الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُوْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُوْنَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ
 عَلٰى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۗ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِى
 لَهٗوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيْلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۗ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ
 عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ ؕ اٰيٰتُنَا وَاٰى مُّسْتَكْبِرًا كَاَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ
 فِيْ اُذُنَيْهِ وَقْرًا ۗ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٧﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ ؕ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
 لَهُمْ جَنَّٰتُ النَّعِيْمِ ﴿٨﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَعَدَّ اللّٰهُ حَقًّا ۗ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٩﴾
 خَلَقَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَّرَوْنَهَا ۗ وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوٰسِيًۢا اَنْ تَمِيْدَ بِكُمْ وَبَثَّ
 فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ۗ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمٰءِ مَآءً فَاَنْبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيْمٍ ﴿١٠﴾
 هٰذَا خَلَقَ اللّٰهُ فَاَرُوْنِيْ ۗ مَاذَا خَلَقَ الَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ۗ بَلِ الْظٰلِمُوْنَ فِي ضَلٰلٍ
 مُّبِيْنٍ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ ؕ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنْ اَشْكُرَ لِلّٰهِ ۗ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ
 لِنَفْسِهٖ ۗ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ﴿١٢﴾ وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ ۗ وَهُوَ
 يَعِظُهٗ رَ يَبْنٰى لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ۗ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ
 بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ ۗ وَهَنَا عَلٰى وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ ۗ فِيْ عَامِيْنِ اَنْ اَشْكُرَ لِيْ وَلِوَالِدَيْكَ
 اِلٰى الْمَصِيْرُ ﴿١٤﴾ وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰى اَنْ تُشْرِكَ بِيْ ۗ مَا لِيْسَ لَكَ بِهِ ؕ عِلْمٌ فَلَا

تُطِعُهُمَا^ط وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا^ط وَاتَّبَعَ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىٰ^ج ثُمَّ إِلَىٰ^ج
مَرَجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَبْنِيٰ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ
خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ^ج إِنَّ اللَّهَ
لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَبْنِيٰ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ
عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا^ط إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَأَقْصِدْ فِي
مَشِيكَ وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ^ج إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾ أَلَمْ
تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ
ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً^ط وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ
مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ
ءَابَاءَنَا^ج أُولَئِكَ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾ * وَمَنْ يُسَلِّمْ
وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ^ط وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ
الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا تَحْزُنكَ كُفْرُهُ^ج إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا^ج
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ
غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ^ج قُلِ الْحَمْدُ
لِلَّهِ^ج بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ^ج إِنَّ اللَّهَ هُوَ
الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَمٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ

بَعْدَهُ سَبْعَةُ أَمْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَتُ اللَّهِ ^ط إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلَقَكُمْ
 وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ^ط إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ
 اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى
 أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ
 مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَطْلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ
 تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيكُمْ مِنْ آيَاتِهِ ^ج إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ
 شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوَّجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ
 إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ ^ج وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾ يَتَأْتِيهَا
 النَّاسُ أَتَقُوا رَبَّكُمْ وَأَحْشَوْا يَوْمًا لَا تَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ
 جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا ^ج إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ^ط فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا
 يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ
 مَا فِي الْأَرْحَامِ ^ط وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ^ط وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ
 أَرْضٍ تَمُوتُ ^ج إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

صدق الله العظيم

ที่ ศธ.0521.2.08/

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

10 มีนาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วย นายมะชาเอ๊ะ มะเซ็ง นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา กลุ่มวิชา
ครุศาสตร์อิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้รับ
การอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุดมาน :
ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส” โดยมี ดร.
นิเลาะ แวอูเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ดร.มะรอนิง สาแลมิง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นว่าการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้
จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการ
สร้างเสริมองค์ความรู้ทางการศึกษาโดยรวม

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ. ดร. อับดุลเลาะ การ์รีนา)

ประธานคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0-7333-1305

โทรสาร 0-7334-8726

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนประกอบในการทำวิจัยในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษาวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบตามความจริง ผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเป็นความลับ จะไม่มีผลเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนของท่านแต่อย่างใด ฉะนั้น ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ท่านตอบตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

แบบสัมภาษณ์เรื่อง หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ตำแหน่ง

- () หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
- () หัวหน้าหมวดวิชาการ
- () ครูสอนรายวิชาต่าง ๆ

2. เพศ

- () ชาย
- () หญิง

3. ปัจจุบันท่านมีอายุปี
4. ระดับการศึกษา
()	ต่ำกว่าปริญญาตรี	()	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
()	ปริญญาตรีโท	()	อื่นๆ ระบุ.....
5. ประสบการณ์การทำงาน.....ปี

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสู่เราะฮุลกุมาฮ : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน

- หลักการจัดการเรียนการสอนทางด้านอะกิดะฮ์ในโรงเรียนของท่าน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

- หลักการจัดการเรียนการสอนทางด้านอิบาดะฮ์ในโรงเรียนของท่าน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

- หลักการจัดการเรียนการสอนทางด้านคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนของท่านมีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้

-ท่านมีกระบวนการจัดการเรียนรู้การสอนทางด้านอะกิตะฮุในโรงเรียนของท่าน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

-ท่านมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ การสอนทางด้านอิบาดะฮุในโรงเรียนของท่าน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

-ท่านมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ การสอนทางด้านคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนของท่าน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นายมะชาเอ๊ะ มะเซ็ง

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

(Manuscript)

หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ลูกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ใน
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส
**The Principles and Processes of Learning from Surat al- Luqmān :
Implications for the Islamic Private Schools
in Narathiwat Provinc**

มะชาเอ๊ะ มะเซ็ง¹ นิเลาะ แวอุเซ็ง² และมะรอนิง สาแลมิง^{3*}

Masa-eh Maseng¹, Niloh Wae-useng² and Maroning Salaeming^{3*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ใน สุเราะฮ์ ลูกมานและการนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับ ชานาวี๊ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธีโดย รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนตำราเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ สัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ หัวหน้าหมวดวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอนรายวิชา ต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์หลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ลูกมาน พบว่า หลักการ จัดการเรียนรู้ จะวางอยู่บนสามหลักการใหญ่ ๆ คือ หลักอะกีดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ หลักอิบาดะฮ์ และ หลักคุณธรรมจริยธรรม และส่วนกระบวนการจัดการเรียนรู้จะครอบคลุมทั้งทางด้านสติปัญญา จิต วิญญาณ และพฤติกรรมหรือทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส มีดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนด้านอะกีดะฮ์ ควรยึดตามหลักการของอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ การจัดการเรียนการสอนด้านชะรีอะฮ์ควรเน้นฟิกฮ์มัซฮับชาฟีอีย์เป็นหลัก ส่วนการ จัดการเรียนการสอนด้านอักษะลาควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในการใช้ในชีวิตรประจำวัน

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนควรเน้นสามด้านด้วยกัน คือ ด้านพุทธิพิสัย โดยผ่าน กระบวนการที่เรียกว่า “ตะอ์ลีม” ด้านจิตพิสัย โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ตัยบียะฮ์” และทักษะ พิสัย โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ตะอ์ดีบ”

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่ควรนำมาใช้ คือการสอนแบบเมออิเซาะฮุ(ตักเตือน) การสอนแบบตริฆิบ (จงใจ) ตริฆิบ (ปราม) และการสอนเป็นแบบนมุฮัจญ์ (ต้นแบบ) ซึ่งรูปแบบการสอนดังกล่าวนี้จะสอดคล้องกับหลักการสอนของลูกมาน อัลหะกีม ทั้งสามด้านได้แก่ อะกีละฮุ อิบา คะฮุ และคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ ลูกมาน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

^{2 3}อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000

* Corresponding author : โทรศัพท์/โทรสาร 08-3191-6192 Email-Classic_021@hotmail.com

The Principles and Processes of Learning from Surah al- Luqmān : Implications for the Islamic Private Schools in Narathiwat Provinc

Masa-eh Maseng¹, Niloh Wae-useng² and Maroning Salaeming^{3*}

ABSTRACT

This study was aimed to analyze the principles and processes of learning from Surat al-Luqmān and to delineate guidelines for the development of *Thānawiyah* syllabus of the Islamic private schools in Narathiwat province. The mix-method was utilized in collecting various sources of data i.e., al-Qur'an, al-Hadith, texts, and related researches. The interview was also conducted with the Heads of Academic Divisions, Heads of Subject Groups and teachers.

The study is revealed that the principles of learning are based on '*Aqīdah* (faith), '*Ibādah* (worship) and '*Akhlāq* (ethics) while the processes of learning are relied on intellectual, spiritual, and behavioral aspects.

The study provides some guidelines for the Islamic private schools as follows :

1) The school of 'Ahl al-Sunnah wa al-Jamā'ah should be adopted when teaching 'Aqīdah and al-Shafi'ī's school of Fiqh (Jurisprudence) should be followed when dealing with Sharī'ah (Islamic Law). Rather, the child centered approach should be performed in teaching Islamic ethics.

2) The process of learning should be emphasized on cognitive domain through “*T’alīm*”, attitude domain through “*Tarbiyah*”, and psychomotor domain through “*Ta’dīb*”.

3) There are three approaches of learning and teaching process which could be drawn from the Surat al-Luqmān. They are *Maw’izhah* (Advising) *al-Targhīb* (motivating) and *al-Tarhīb* (threatening), and *al-Namuzaj* (modeling). These approaches are in accord with Luqmān’s teaching principles which are based on ‘*Aqīdah*, ‘*Ibādah* and ‘*Akhlāq*.

Keywords: learning management; Luqman; Private School

¹Graduate student, Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University

^{2,3} Ph.D.(Education), Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University

คำนำ

การศึกษาอิสลามเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องถือปฏิบัติอัลกุรอานนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ชาวชนมุสลิมทุกคนในประเทศไทยต้องได้รับการศึกษาศาสนาอิสลามอย่างเสมอภาค มีความรู้ ยึดมั่น ศรัทธา และปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลามเพื่อเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมและจริยธรรม (กรมวิชาการ, 2546 : คำปรารภ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ที่นำและผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการสร้างสรรค์ความรู้ของตนเอง

การจัดการเรียนรู้ตามสาระอิสลามศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อนำไปดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้สาระอิสลามศึกษามีกระบวนการและวิธีที่หลากหลายซึ่งผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตเป็นระยะ ๆ และต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายและเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสนใจ จนเกิดความตระหนัก ความศรัทธายึดมั่น และสามารถนำไป

ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักการอิสลาม กระบวนการเรียนรู้ เช่นนี้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในเรื่องอิบาดะฮ์กับจริยธรรมเป็นกิจวัตรประจำวัน และการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดคล้องกับ กระบวนการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ลักษณะองค์รวม โดยการนำกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอิสลามศึกษา หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถเลือกนำมาใช้หรือปรับใช้โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของผู้เรียนเน้นผู้เรียนปฏิบัติตามการเรียนรู้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการจัดการประสบการณ์ตรง ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ รู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบรู้จักวิธีการวางแผน คิดวิเคราะห์ ประเมินผลปฏิบัติงานด้วยตนเองและฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหรือพฤติกรรมที่จะช่วยให้ ดำเนินเป็นกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ผลงาน ความรู้และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 16 ; กรมวิชาการ, 2544 : 144)

การจัดกระบวนการเรียนรู้และเทคนิคการสอนอิสลามที่ท่านนบีได้ปฏิบัติมาแล้วมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้ เหมาะกับบริบทปัจจุบัน วิธีการเช่นนี้ได้แก่ การ ย้ำ หากท่านนบีเห็นว่าเรื่องใดมีความสำคัญ ท่านก็จะกล่าวย้ำหลาย ๆ ครั้งและบ่อยครั้งที่ท่านปฏิบัติเช่นนี้เพื่อบรรดาเศาะหาบะฮ์เข้าใจสิ่งที่ท่านต้องการสอนอย่างถ่องแท้บางครั้งท่านนบีใช้วิธีการตั้งคำถามเมื่อท่านต้องการดึงดูดความสนใจของผู้เรียน บ่อยครั้งที่ท่านนบีได้ใช้เทคนิคการสอนแบบอุปมาในการสอนหลักการทางศาสนาแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ เพราะวิธีนี้จะทำให้พวกเขาเข้าใจหลักคำสอนได้อย่างแท้จริง มีครั้งหนึ่งท่านได้ใช้วิธีการสอนบทบาทสมมุติในขณะที่ท่านนบีกำลังนั่งอยู่กับบรรดาเศาะหาบะฮ์ มีชายคนหนึ่งได้สนทนากับท่านนบีเกี่ยวกับเรื่องศาสนา จากบทสนทนาและบทบาทสมมุติทั้งสอง ทำให้ดึงดูดความสนใจของเหล่าเศาะหาบะฮ์และทำให้เขาเข้าใจหลักคำสอนของท่านได้ดียิ่งขึ้น และท่านเคยใช้สื่อการเรียนการสอน ในการเรียนการสอนของท่านนบีนั้น บางครั้งท่านจะนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ เพื่อประกอบในการอธิบาย ให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น (อิบราฮีม ณรงศ์รักษาเขต 2546 : 19 -21)

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้การสอนในสุเราะฮ์ลูกมานจะพบว่า ลูกมาน อัลหะกิม ได้นำเสนอรูปแบบการอบรมการสอนแก่ลูกของเขาสามหลักการใหญ่ ๆ ด้วยกัน

ทัศนะของอุละมาอ์เกี่ยวกับลูกมาน

ลูกมาน อัลหะกิม เป็นชื่อของบุคคลก่อนข้างที่จะกั้นเคยริมฝีปากของผู้คนทั่วไป เมื่อใดที่ชื่อของเขาถูกกล่าวมักจะถูกเชื่อมโยงกับความชาญฉลาดและความพิเศษ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าเอกลักษณ์ส่วนตัวที่สูงส่งและน่าขบถอง เปรียบเสมือนว่าเขาอยู่ในความทรงจำของมวลมนุษย์ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เขาจึงเป็นที่ถูกยกย่องนับถือ ในขณะที่คำสั่งสอนของเขาก็ได้ถูกใช้ในการดำเนินชีวิตตลอดไป ด้วยเหตุนี้จึงมีคำถามว่า **ลูกมานคือใคร ?**

ชีวประวัติของลูกมาน

บรรดาอุละมาอ์มีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับชื่อที่แท้จริงของลูกมาน และที่มาของเขาจริงหรือไม่ที่เขาเป็นคนอาหรับหรือว่าเป็นอะญัม (ไม่ใช่อาหรับ) เขามีอาชีพอะไร และจริงหรือไม่ที่เขาเป็นนบีหรือเป็นเพียงแค่บ่าวผู้จงรักภักดี ในที่นี้ผู้วิจัยขอกกล่าวถึงรายละเอียดดังนี้

ชื่อและเชื้อสาย

เกี่ยวกับชื่อของลูกมาน ได้ปรากฏใน ตัฟซีร์ อัลกุรฎูบีย (Tafsir al-Qurtubi) ตามที่ มุฮัมมัด บิน อิสฮาก กล่าวว่า ชื่อของเขาคือ ลูกมาน อิบน์ บะอูร์ อิบน์ นะฮูร์ อิบน์ ตารีหฺ (Luqman Ibn Ba'ura Ibn Nahur Ibn Tarih) และตารีหฺ (Tarih) นี้คือ อัซรฺ (Azr) บิดาของท่านนบีอิบรอฮีม (al-Qurtubi, 2002 : 6/5141) ตามประวัติศาสตร์นะฮูร์ (Nahur) มีญาติ 2 คน คืออิบรอฮีมและฮารูน ส่วนลูกมานคือหลานของเขา (Muhammad Wasfi, 1965 : 102) จากหลักฐานข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าลูกมานเป็นลูกหลานของนบีอิบรอฮีม (อะลียฮิสสลาม)

ตามทัศนะของอับดุลเราะฮ์มาน อัซ ซุไฮลี มีความคิดเห็นว่า ลูกมาน อิบน์ อุนุกอ อิบน์ ซารูน (Abd al-Rahman al-Suhaily : luqman Ibn'Anuqaa' Ibn Sarun) คือ ผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าอัยละฮฺ (Aylah) (al-Qurtubi, 2002 : 6/5141) และวะฮาบ อิบน์ มุนับบิฮฺ (Wahab Ibn Munabbih) กล่าวไว้ว่า ลูกมานเป็นลูกชายของพี่สาวหรือน้องสาวนบีอัยยูบด้วยเช่นกัน

มุกอติล กล่าวว่า ลูกมานเป็นลูกชายของน้องสาวนบีอัยยูบ (al-Alusi, n.d. : 6/74) จากสองทัศนะสุดท้ายนี้จะเห็นได้ชัดว่าลูกมาน มีเชื้อสายเดียวกันกับนบีอัยยูบ เพียงแต่อุละมาอ์มีความเห็นแตกต่างกันตรงที่ว่าเขาเป็นลูกชายน้องสาวของนบีอัยยูบ หรือว่าเป็นลูกชายของน้องสาวของนบีอัยยูบเท่านั้น (al-Qurtubi, 2002 : 6/5141)

มีเรื่องเล่าว่า ลูกมาน มีชีวิตยืนยาวถึง 1,000 ปี ในสมัยเดียวกันกับนบีดาอูด และมีโอกาสได้เรียนรู้จากท่าน เขายังเป็นกอฏีก่อนการกำเนิดนบีดาอูด ต่อมาเมื่อนบีดาอูดกำเนิดขึ้น ข้อชี้ขาดต่างๆ ของเขาก็สิ้นสุดลง

คุณลักษณะของลูกมาน

อิมามอิบนุ กะษีร ในหนังสืออรรถาธิบายของท่านได้หยิบยกเอาคำกล่าวของอิมามอัลเอาซาอียี (Imam al-Awza'iy) จากการรายงานของอับดุลเราะฮฺมาน อิบนุ หัรมะละฮฺ (Abd al-Rahmah Ibn harmalah) ไว้ดังนี้ : ชายพิวคำคนหนึ่งได้มาหา สะอีด อิบนุ มุสัยัยบ (Said Ibn al-Mesayyab) เพื่อถามเกี่ยวกับตัวของเขา จากนั้นสะอีด อิบนุ มุสัยัยบ (Said Ibn al-Musayyab) ได้กล่าวว่า “เจ้าจงอย่าทุกข์ใจกับพิวคำของเจ้าเลย เนื่องจากได้ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่ามีคนพิวคำ เป็นมนุษย์ที่ดีที่สุด ได้แก่ บิลาล มะฮฺญะฮฺ เป็นทาสของอุมัร อิบนุ อัลคอฏฏอบ และลูกมาน อัลหะกีม (Ibn Kathir, 1995 : 5/380)

อาชีพของลูกมาน

อาชีพของลูกมานนั้น มีหลายทัศนะที่แตกต่างกัน บางทัศนะได้กล่าวว่าลูกมานเป็นช่างตัดเย็บ บางทัศนะกล่าวว่า เขา เป็นคนเลี้ยงสัตว์ และบางทัศนะกล่าวว่า เขาเป็นช่างไม้

อิมามอัลฏอบะรีฮฺ (Imam al-Tabari) ในหนังสืออรรถาธิบายของท่านได้อ้างถึงคำกล่าวของคอลลิด อัลรอบิอะฮฺ (Khalid al-Rabi'ah) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ลูกมาน คือ ทาสจากชนเผ่าหะบะชะฮฺ และอาชีพของเขาเป็นช่างไม้”

มีบางรายงานกล่าวว่า มีอยู่วันหนึ่ง เจ้านายของลูกมานได้บอกกับเขาว่า “จงเชือดแพะนี้ให้แก่เรา” จากนั้นแพะนั้นก็ถูกเชือด จากนั้นเจ้านายของเขาก็ได้กล่าวอีกว่า “ตัดเอาเนื้อ 2 ชิ้นจากส่วนที่ดีที่สุดของมัน” เขาก็ตัดลิ้นและตับออกมา หลังจากนั้นไม่นาน เจ้านายของเขาก็ได้กล่าวอีกว่า “จงเชือดแพะนี้ให้แก่พวกเรา” จากนั้นเขาจึงเชือดอีก และเจ้านายเขาก็กล่าวอีกว่า “ตัดเอา 2 ชิ้นเนื้อที่ไม่ดีจากมัน” เขาก็ตัดเอาลิ้นและตับออกมา เจ้านายของเขาก็ได้ถาม ลูกมานว่า “ฉันสั่งให้เจ้าตัดเอาเนื้อที่ดีที่สุด เจ้าก็ตัดเอาลิ้นและตับออกมา และเมื่อฉันสั่งให้ตัดเอาส่วนที่ไม่ดีเจ้าก็ตัดเอาลิ้นและตับออกมาเหมือนกัน เพราะเหตุใด ? ลูกมาน ตอบว่า “ไม่มีสิ่งไหนที่ดีกว่าลิ้นและตับ ถ้าหากมันดี และไม่มีสิ่งไหนที่เลวร้ายที่สุดนอกจากทั้งสองเมื่อมันไม่ดี” (al-Tabri, 1978 : 3/43-44)

อิมามอัล อะลูซี (al-Alusi, n.d. : 6/74) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นอื่น ๆ โดยสะอีด อิบนุ มุสัยัยบ (Said Ibn al-Musayyab) ได้กล่าวว่า ลูกมาน คือ ช่างตัดเย็บ ในขณะที่อิบนุ อับบาส ได้กล่าวว่า ลูกมาน คือ คนเลี้ยงสัตว์

อับดุลลอฮ์ อิบน์ วาฮับ ได้กล่าวว่า มีชายคนหนึ่งได้มาหาลูกมาน และได้ถามว่า “ท่านคือลูกมานหรือเปล่า ? ท่านคือทาสจากชนเผ่า อัล-ฮัซซัซ ? จากนั้นลูกมานจึงตอบว่า “ใช่” จากนั้นชายคนดังกล่าวก็ถามอีกว่า “ท่านคือคนผิวดำ ?” เขาตอบว่า “ใช่ ผิวดำน่าจะจริง เจ้าแปลกใจอะไรในตัวข้าหรือ ?” จากนั้นชายดังกล่าวจึงตอบว่า “มีปวงชนมากมายที่ทำให้เกียรติแก่ท่าน พวกเขายอมรับคำสั่งสอนของท่านทุกประการ” จากนั้นลูกมานจึงกล่าวตอบว่า “โอ้ เพื่อนข้า ถ้าหากเจ้ากระทำในสิ่งที่ข้ากำลังจะกล่าวนี้แท้จริงเจ้าก็จะเป็นเช่นนั้น” เขากล่าว “ข้ารักษาตาของข้า ข้าต่อต้านลิ้นของข้า ข้าไม่กินนอกจากสิ่งที่หะลาลเท่านั้น ข้ากล่าวในสิ่งที่ป็นจริงเท่านั้น สัญญาทั้งหลายข้าก็รักษา แจกข้าก็ต้อนรับ เพื่อนบ้านข้าเคารพ สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ข้าก็หลีกเลี่ยง นั่นแหละคือสิ่งที่ทำให้ข้าเป็นอย่างที่เจ้าเห็น (Ibn Kathir, 1995 : 5/38)

ลูกมานเป็นปราชญ์หรือนบี

มีข้อโต้แย้งกันระหว่างบรรดาอุละมาอ์เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของลูกมานว่า เขาเป็นปราชญ์หรือเป็นนบี ในเรื่องนี้อุละมาอ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลูกมานเป็นปราชญ์ไม่ใช่ชนบี เรื่องนี้มีเหตุผลหลายประการ ดังนี้

1. มุญาฮิด (Mujahid) ได้กล่าวว่า “ลูกมานคือผู้ที่ศรัทธาไม่ใช่ชนบี” (Tabri, 1978 : 43/21)
2. สะอิด อิบน์ อัลมุสัยยบ (Sa'id Ibn al-Musayyab) กล่าวว่า “ลูกมาน คือปราชญ์จากคนผิวดำอียิปต์ ริมฝีปากหนา อัลลอฮ์ได้ประทานวิทย์ญาณให้แก่เขา และไม่ได้ประทานความเป็นนบี (Ibn Kathir, 1995 : 5/380)
3. เกาะตาดะฮ์ (Qatadah) กล่าวว่า “อัลลอฮ์ให้ลูกมานเลือกระหว่างความเป็น นบีและความชาญฉลาด แต่ลูกมานเลือกความชาญฉลาด (หิกมะฮ์) ในระหว่างที่เขากำลังนอนอยู่ มะลาอิกะฮ์ฮูบรียัลได้มาหาเขา แล้วได้ประทานหิกมะฮ์แก่เขาจนเขาสามารถพูดด้วยความหิกมะฮ์ “หลังจากนั้นเขาจึงถูกผู้คนถามว่า” ทำไมเจ้าจึงเลือกความหิกมะฮ์ไม่ใช่ความเป็นนบี ? ลูกมาน ตอบว่า “ถ้าหากฉันถูกเลือกให้เป็นคนหนึ่งในบรรดานบีแน่นอนฉันจะต้องมีความหวังที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่การงานของความเป็นนบี แต่ข้าได้เลือกระหว่างทั้งสองด้วยเหตุนี้ข้าชอบความเป็นหิกมะฮ์ ? เพราะฉันเกรงกลัวที่จะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่การงานของนบีได้ (al-Suyuti, n.d. : 5/161)

ในสายรายงานอื่นได้มีเรื่องเล่าว่า ในวันหนึ่งในขณะที่ลูกมานกำลังนอนหลับอยู่ มะลาอิกะฮ์ได้มาหาเขา และกล่าวกับเขาว่า “โอ้ ลูกมาน เข้าใจความคิดเห็นอย่างไรหากเจ้าได้รับเลือกให้เป็นเคาะลีฟะฮ์บนหน้าแผ่นดินของอัลลอฮ์เพื่อเป็นปราชญ์ผู้เที่ยงธรรม ? เสียงนั้นถูกตอบโดย ลูกมานว่า “ถ้าข้าถูกเลือกโดยพระเจ้าของข้า ข้าจะเลือกมีชีวิตด้วยความสงบสุข ปฏิเสธชีวิตที่เต็มไปด้วยการทดสอบและอุปสรรค ถ้าหากเป็นเคาะลีฟะฮ์นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ข้าต้องทำ แท้จริงข้าก็จะน้อมรับคำสั่ง

ของพระองค์ เพราะว่าแน่นอนข้าจะได้รับความคุ้มครองและการปกป้องจากพระองค์ “มะลาอิกะฮ์ก็ได้กล่าวอีกว่า “โอ้ ลุคมาน เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ?” ลุคมานจึงตอบว่า “เพราะว่าผู้พิพากษานั้นเมื่อเขาตัดสินด้วยวิธีการที่ถูกต้องเขาก็จะปลอดภัย เมื่อเขาตัดสินผิดเขาก็จะเดินในทางที่ผิด ผู้ใดที่ใช้ชีวิตอยู่บนโลกในฐานะที่น่าเวทนาและในวันอาคิเราะฮ์เขาจะถูกยกย่อง ยังคิดว่าที่มีชีวิตบนโลกด้วยการถูกยกย่องในขณะที่วันอาคิเราะฮ์อยู่อย่างน่าเวทนา ใครที่เลือกใช้ชีวิตบนโลกมากกว่าโลกอาคิเราะฮ์เขาจะได้รับชีวิตที่ว่างเปล่าบนโลกและจะไม่ได้รับอะไรเลยในวันแห่งการตอบแทน เมื่อได้ฟังคำตอบนั้น มะลาอิกะฮ์จึงรู้สึกประหลาดใจกับคำตอบของลุคมานที่ช่างมหัศจรรย์ยิ่งนัก หลังจากนั้นเขาจึงนอนต่อ และอัลลอฮ์ได้ประทานความชาญฉลาดให้กับเขา เมื่อเขาตื่นขึ้นมา เขาก็จะพูดด้วยความชาญฉลาดนั้น (al-Tabrir, 1973 : 16/222-223)

ในขณะเดียวกัน อิกริมะฮ์ และอัลชะฮะบียี มีความเห็นว่า ลุคมาน คือ นบี ตามความคิดเห็นของพวกเขาว่า “หิกมะฮ์” ที่มีในคำกล่าวของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า لَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ ได้ให้ความหมายเป็นนบี ด้วยเหตุดังกล่าวมีหลักฐานหลายที่ในอัลกุรอาน ตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้เกี่ยวกับเรื่องราวของนบีดาอูด ว่า

﴿ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضَّلْنَا الْخِطَابَ ﴾

(سورة ص من الآية : 20)

ความว่า “และเราได้ทำให้อาณาจักรของเขาเข้มแข็ง และเราได้ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เขา และการตัดสินชี้ขาดในเรื่องต่าง ๆ” (สุเราะฮ์ศอด อายะฮ์ที่ 20)

คำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ

﴿ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴾

(سورة البقرة من الآية : 269)

ความว่า “พระองค์จะทรงประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และผู้ใดที่ได้รับความรู้ แน่แน่นอนเขาก็ได้รับความดีอันมากมาย และไม่มีใครจะรำลึกนอกจากบรรดาผู้ที่มัสติปัญญาเท่านั้น” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 269)

คำว่า “หิกมะฮฺ” หมายถึง รู้และเข้าใจบางสิ่งบางอย่างด้วยความจริง ความยิ่งใหญ่ของความชาญฉลาด คือความเป็นนินั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าในการเข้าใจและรับรู้ความจริง คือความเป็นนินั่นเอง ซึ่งได้รับโดยตรงจากอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงหยั่งรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งผู้ที่สนับสนุนทัศนะนี้ คือ อิมาม มาลิก (al-Tabri, 1984 : 21/149-150)

สรุปเกี่ยวกับชีวประวัติของลูกมาน

จากความเห็นที่ได้นำเสนอมานั้นสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เกี่ยวกับชื่อของเขาไม่มีความเห็นแตกต่างเกี่ยวกับชื่อของเขานั้นคือ “ลูกมาน” แต่สิ่งที่เป็นข้อโต้แย้งกันเกี่ยวกับที่มาของเขา เพราะไม่มีข้อยืนยันที่แน่ชัดเกี่ยวกับที่มาของเขา ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็น โดยยึดกับชื่อเป็นที่รู้จักกันทั่วไป และถูกบันทึกในฐานะชื่อสุเราะฮฺจากหลาย ๆ สุเราะฮฺ ในอัลกุรอาน ในขณะที่เดียวกันก็ได้ถูกบันทึกในหลาย ๆ หะดีษที่เสาะหะหะหะ
2. ลูกมานเป็นชาวหับชีย มีหลักฐานมาจากหะดีษที่ได้รายงาน โดยอบูสุรอยเราะฮฺ ﷺ เล่าว่า ท่านเราะฮฺลุล ﷺ กล่าวว่า

((أندرون ما كان لقمان قالوا : الله ورسول أعلم قال : كان حبشيا وعن ابن عباس قال : كان عبداحشيا نجارا))

ความว่า “พวกท่านรู้หรือเปล่าว่าลูกมานคือใคร ?” เหล่าเศาะหาบะฮฺจึงตอบว่า “อัลลอฮฺและเราะฮฺลุล ﷺ เท่านั้นที่รู้” ท่านนบีจึงบอกว่า “เขาเป็นชาวหะบะชีย” และจากท่านอับนุ อับบาส ได้กล่าวว่า “เขาเป็นทาสชาวหะบะชียและเป็นช่างไม้”

ในอีกทัศนะหนึ่งที่มีสายรายงานจากญะบิร กล่าวว่า ผู้นำมนุษยชาติที่มีชีวิตามีเพียง 4 ท่าน คือ ลูกมาน (ชาวฮับชีย) นะญาซี (Najasyi) บิลาล (Bilal) และมะฮฺญะฮฺ (Mahja’) (al-Suyuti, n.d. : 5/160)

3. ลูกมาน คือ ชายคนหนึ่งที่มึศรัทธาอันมั่นคงและชาญฉลาดไม่ไชนบี ดังหลักฐานที่ปรากฏในหะดีษบทหนึ่งว่า

((عن ابن عمر قال : سمعت رسول الله يقول : لم يكن لقمان نبيا ولكن كان عبد كثير التفكير حسن اليقين أحب الله تعالى فأحبه الله فمن عليه بالحكمة))

ความว่า “ฉันได้ยินท่าน ได้กล่าวว่า “ลูกมานไม่ไชนบี แต่เป็นบ่าวที่ชอบคิด ไตร่ตรอง มีความศรัทธาที่ศรัทธาที่ยึดต่ออัลลอฮฺจนทำให้พระองค์ก็ทรงรักเขา พระองค์จึงได้มอบความชาญฉลาดแก่เขา” (Ibu ‘Ashur, 1984 : 149/12)

4. ถึงแม้ความคิดเห็นมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับลูกมาน แต่สิ่งที่สำคัญสำหรับเราคืออุปนิสัยที่สูงส่งจนได้รับพรแห่งความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ จากอัลลอฮ์นั่นแหละคือความประเสริฐที่เหนือกว่าเรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว ตำแหน่งในสังคมและอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้หนึ่งในสุเราะฮ์ที่ปรากฏในอัลกุรอานชื่อของเขาจึงถูกนำมาตั้งชื่อสุเราะฮ์ (Atiyyah, 1968 : 122)

ในสุเราะฮ์ลูกมานมี 8 อายะฮ์ ต่อเนื่องกันที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวของลูกมาน และใน 7 อายะฮ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับคำสั่งสอนของลูกมานแก่ลูกของเขา

จากอายะฮ์ดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 3 หลักการที่สำคัญ คือ

1. หลักการศรัทธายึดมั่น (อะกีดะฮ์)

อายะฮ์ที่เกี่ยวกับหลักอะกีดะฮ์ ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾
(سورة لقمان الآية : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยตั้งสอนเขา “โอ้ลูกเอ๋ย จงอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน” (สุเราะฮ์ ลูกมานอายะฮ์ ที่ 13)

2. หลักการทางด้านปฏิบัติ (อิบาดะฮ์)

อายะฮ์ที่เกี่ยวกับหลักการอิบาดะฮ์ ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ ...﴾

(سورة لقمان الآية : 17)

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการกระทำความชั่ว...” (สุเราะฮ์ ลูกมานอายะฮ์ที่ 17)

3. หลักการทางด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)

ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่เกี่ยวกับหลักการทางด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) มีดังนี้

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴾ (سورة لقمان الآية : 14)

ความว่า “และเราได้สั่งการแก่นุญย์เกี่ยวกับบิดามารดาของเขา โดยที่มารดาของเขาได้อุ้มครรภ์ เขาอ่อนเพลียลงครั้งแล้วครั้งเล่า และการหย่านมของเขาในระยะเวลาสองปีเจ้าจงขอบคุณข้า และบิดามารดาของเจ้ายังเรานั้นคือการกลับไป” (สุเราะฮ์ ลุคมาน อายะฮ์ที่ 14)

ความประเสริฐของหลักการสอนดังกล่าวนี้ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบันทึกไว้ในสุเราะฮ์หนึ่งจากหลาย ๆ สุเราะฮ์ที่ปรากฏในอัลกุรอาน ก็คือสุเราะฮ์ลุคมาน แสดงให้เห็นความประเสริฐของอัลกุรอาน (มัจอะญิซัต) ที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานลงมาพันกว่าปีมาแล้ว เหมาะกับบริบทในยุคปัจจุบันโดยถูกบันทึกไว้ในมันสมองของผู้ท่องจำอัลกุรอาน (ฮาฟิซ) และมุศหฟ (คัมภีร์อัลกุรอาน) เป็นรัฐธรรมนูญแห่งชีวิตของประชาชาติทั้งมวล ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของสุเราะฮ์ลุคมานจึงได้มาศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักกระบวนการเรียนรู้การสอนอิสลามที่มีอยู่ในสุเราะฮ์นี้ให้กระจ่างและเป็นแนวทางในการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนในสังคมมุสลิมต่อไป

ความชาญฉลาดของลุคมาน

มีหลายเรื่องราวที่แสดงให้เห็นความชาญฉลาดของลุคมานตลอดการมีชีวิตของเขา ในบรรดาเรื่องราวทั้งหลายมีดังต่อไปนี้

1. ลุคมานเคยกล่าวแก่ผู้ชายคนหนึ่งที่ทำให้ความสนใจเขาว่า “เจ้าเห็นว่าตัวฉันดำแต่ใจฉันนั้นขาวบริสุทธิ์”
2. เขาได้กล่าวอีกว่า “เจ้าอย่าสอนลูกและครอบครัวของเจ้าด้วยทรัพย์สินสมบัติของเจ้า เพราะถ้าหากว่ามันมีเพียงน้อยนิดเจ้าเป็นผู้ทำลายพวกเขา และเมื่อมันมีมากก็จะไม่ให้ความพอใจแก่พวกเขาได้
3. ลุคมานเคยถูกถามว่า “มนุษย์แบบไหนที่ร้ายกาจมากที่สุด ?” ลุคมานตอบว่า “คนที่ไม่สนใจแม้ว่าคนทั่วไปจะมองว่าเขาร้ายกาจ” (al-Husayni, n.d : 58)
4. คำกล่าวที่มีหิกมะฮ์จากลุคมาน
 - 4.1 แท้จริงแล้วทองคำนั้นถูกทดสอบด้วยไฟ แต่คนที่มีอีมานโดนทดสอบด้วยภัยพิบัติ

4.2 คนที่มีความรู้แน่นจะชักชวนมนุษย์ในการตอบรับความรู้ของเขาด้วยความเงียบและสงบ

4.3 คนที่ศรัทธา คือ คนที่ปลอดภัยจากความผิดหวังและขาดทุน (al- Husayni, n.d : 59)

4.4 มี 3 ประการ ผู้ใดที่ครอบครองแท้จริงอิมานของเขาได้สมบูรณ์ คือ บุคคลใดที่รักพี่น้องด้วยความรักใคร่ แต่ความรักของเขาไม่เกินกว่าขอบเขตสิ่งที่เป็นอยู่ เมื่อเขาโกรธความโกรธของเขาไม่เกินขอบเขตของความเป็นจริง และเมื่อเขามีอำนาจเขาก็ไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต” (al-Husayni, n.d. : 59)

4.5 การสงบนิ่ง คือ เป็นคุณลักษณะที่ฉลาด แต่น้อยคนที่จะปฏิบัติมัน

5. อิบน์ อุบี มะลิกะฮฺ กล่าวว่า ลูกมานเคซขอพร โดยกล่าวไว้ว่า “โอ้ อัลลอฮฺ ﷻ ขอพระองค์อย่าทำให้เพื่อน ๆ ของฉันเป็นผู้ที่ละเลยและหลงลืม เมื่อฉันนึกถึงพระองค์ พวกเขาไม่ได้ช่วยฉัน เมื่อฉันลืมพระองค์ พวกเขาไม่นึกถึงฉัน และเมื่อใดที่ฉันสั่ง พวกเขาไม่ปฏิบัติทำตามฉัน เมื่อใดที่ฉันเจ็บ พวกเขาทำให้ฉันเสียใจ” (al-Husayni, n.d. : 60)

6. วาฮับ บิน มุหนับบิฮฺ ได้กล่าวว่า “ฉันได้อ่านเกี่ยวกับความชาญฉลาดของลูกมานมากกว่าหนึ่งหมื่นเรื่อง” (al-Qurtubi, 2002 : 6/5143)

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยในเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Research) ผสมกับการใช้ระเบียบวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักการและแนวคิดการจัดการเรียนรู้การสอนในช่วงชั้นที่ 4 (ชานะวีรีย) ตามสุเราะฮ์ลูกมาน ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือหัวหน้าวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระและครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ

แหล่งข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยผสมผสาน (Mixed Research) จากแหล่งข้อมูลที่ สำคัญ 2 แหล่ง คือ เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ อัลกุรอาน และอัลหะดีษ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือตีพิมพ์อัลกุรอาน หนังสืออธิบายอัลหะดีษต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้ และการสอนในสุเราะฮ์ลูกมาน และเอกสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้ และการสอนในอิสลาม ทั้งที่เป็นไทย ภาษามลายู และอาหรับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือรวบรวมหนังสือตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้ การสอนของลูกมาน ที่มีอยู่ในอรรถาธิบายอัลกุรอานและอัลหะดีษ และรวบรวมทัศนะต่าง ๆ ของบรรดาอุละมาอ์ที่ได้อธิบายอายะฮ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้และการสอนในสุเราะฮ์ลูกมาน

การจัดทำข้อมูล

เมื่อศึกษาอัลกุรอาน กับอัลหะดีษและประวัติศาสตร์การศึกษาอิสลามแล้ว ได้แยกหลักฐานดังกล่าวเป็นหมวดหมู่ตามหลักการและกระบวนการเรียนรู้และการสอนในอิสลามที่กล่าวไว้ในสุเราะฮ์ลูกมาน ได้แก่

1. ศึกษาแนวคิดหลักการและกระบวนการเรียนรู้ และการสอนในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด
2. ศึกษาแนวคิดหลักการและกระบวนการเรียนรู้ และการสอนในสมัยของเศาะหาบะฮ์
3. ศึกษาแนวคิดหลักการและกระบวนการเรียนรู้ และการสอนในสมัยของราชวงศ์ต่างๆ ที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์อิสลามตามทัศนะของอุละมาอ์มุตะก็อคดีมูนกับมุตะอัคคิรุน (อุละมาอ์ที่มีชีวิตในสมัย 300 ปีแรกและหลัง 300 ปีจากอิญญเราะฮ์ศักราช)

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับอัลกุรอาน ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภายในและภายนอกโดยใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. หลักการตีฟีร ผู้วิจัยจะใช้หลักการตีฟีร บิลมะอูฮูร หมายถึง การอรรถาธิบายอัลกุรอานโดยการยึดเอาหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดในการอธิบายอัลกุรอาน ก็คือด้วยอัลกุรอานหรือด้วยอัลหะดีษหรือด้วยคำอธิบายของเศาะหาบะฮ์ และหลักการตีฟีรบิรเราะฮ์อัยี หมายถึง การอรรถาธิบาย อัลกุรอานโดยการยึดเอาหลักฐานจากทัศนะของอุละมาอ์มาบรรยายอัลกุรอานและมีอัลหะดีษและอัลอะษัรมาสนับสนุนคำอธิบาย
2. ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หรือวิจารณ์สถานภาพของอัลหะดีษ โดยยึดหลักวิชามุฏอละฮ์อัลหะดีษ
3. ทัศนะของนักวิชาการ (อุละมาอ์) ผู้วิจัยจะใช้ทัศนะหรือแนวคิดที่ใกล้ชิดที่สุดกับหลักฐานอัลกุรอานและอิสสุนนะฮ์เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นทัศนะอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ลูกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง คือ เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสุเราะฮ์ลูกมาน ผลของการวิจัยพบว่า : สุเราะฮ์ลูกมานจัดประเภทเป็นสุเราะฮ์มักกะฮ์ มีจำนวน 33 อายะฮ์ ตามการนับของชาวมะดีนะฮ์และมักกะฮ์ และ 34 อายะฮ์ตามการนับของชาวชาม ชาวบักเราะฮ์และชาวกุฟะฮ์ ถูกตั้งชื่อสุเราะฮ์ด้วยกับนามของปราชญ์ผู้หนึ่งที่ชื่อลูกมาน อัลหะกิม มีสาเหตุของการประทานอายะฮ์ เนื่องจากสะอัด เป็น มาลิก ได้เข้ารับอิสลาม และมารดาของนางขอร้องให้ละทิ้งศาสนาอิสลาม แต่สะอัด เป็น มาลิก ไม่ยอมกลับสู่ศาสนาเดิม จึงทำให้สุเราะฮ์นี้ถูกประทานลงมา สุเราะฮ์ลูกมาน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านของหลักคำสอน และกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากในสุเราะฮ์ปรากฏปราชญ์ผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในยุคของอนบีดาอูด มีนามว่า ลูกมาน อัลหะกิม ได้ทำการสั่งสอนลูกของเขาด้วยวิทย์ญาณ (ฮิกมะฮ์) ซึ่งอัลลอฮ์ทรงประทานความชาญฉลาดให้กับเขาเป็นพิเศษ

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า สุเราะฮ์ลูกมานเป็นหนึ่งในสุเราะฮ์ที่ให้ความสำคัญด้านอะกีดะฮ์ ซึ่งสุเราะฮ์นี้ถูกประทานที่มักกะฮ์ ช่วงเวลา 13 ปี แห่งการประทานอัลกุรอานที่มักกะฮ์ เป็นการปลูกฝังด้านการศรัทธาให้กับผู้คน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศรัทธา และความสำคัญ และผลการวิจัยปรากฏอีกว่า ในสุเราะฮ์นี้ปรากฏปราชญ์ผู้หนึ่งที่มีชีวิตในช่วงสมัยของอนบีดาอูด เป็นผู้ที่อัลลอฮ์ทรงประทานวิทย์ญาณให้กับเขาเป็นพิเศษ ซึ่งจุดเด่นที่ปรากฏให้เห็นของลูกมานด้านหลักการและกระบวนการเรียนรู้นั้นได้แก่ ลูกมานได้สอนลูกของเขาด้วยกับวิธีการที่หลากหลาย ดังปรากฏในอายะฮ์ อัลกุรอานที่ว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لَقْمَانَ لَبَنَّهُ وَهُوَ يَعْطُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(سورة لقمان الآية : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใดๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน” (สุเราะฮ์ ลูกมาน อายะฮ์ที่ 13)

จากอายะฮ์ข้างต้น ลูกมาน ได้ใช้วิธีการดักเตือนลูกของเขาไม่ให้ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ โดยที่เขาไม่ได้ทำการติเตียน แต่เขาใช้การพูดจาที่นุ่มนวล ด้วยคำกล่าวที่ว่า “โอ้ลูกเอ๋ย” ซึ่งคำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการให้เกียรติถึงแม้ว่าผู้ที่เขาสั่งสอนนั้นจะเป็นลูกของเขาก็ตาม ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การ

ดักเตือนผู้ที่อยู่ในฐานะต่ำกว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำที่ดูถูก จึงทำให้ในบางครั้ง การดักเตือนหรือสั่งห้ามใดๆ ไม่ค่อยได้รับการตอบสนอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือเพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการ การเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลฎมาน ผลของการวิจัยพบ: หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลฎมาน มี 3 วิธีการด้วยกัน ได้แก่ 1. หลักการและกระบวนการสอนแบบดักเตือน 2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิและตัมบิฮิ 3. หลักการและกระบวนการสอนแบบการเป็นแบบอย่าง

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอน มีปรากฏในอัลกุรอาน ซึ่งเป็นธรรมนูญชีวิตสำหรับมุสลิม แสดงให้เห็นว่า ในอัลกุรอานนั้น มีทุกศาสตร์แห่งอยู่ในนั้น เพียงแต่ว่ามนุษย์จะสามารถดึงนำศาสตร์เหล่านั้นออกมาได้หรือไม่ ดังเช่น หลักการและกระบวนการเรียนรู้ทั้งสามแนวทางนั้น นับได้ว่า เป็น กระบวนการเรียนรู้ อันล้ำค่าที่อัลลอฮ์ได้บอกกับมนุษย์ และถือว่าเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนการสอน อันเนื่องมาจากว่า สิ่งใดก็ตามที่ปรากฏในอัลกุรอานนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเป็นสิ่งที่ดีที่สุด สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากสุเราะฮ์สุลฎมานกับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผลของการวิจัยพบว่า : การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์สุลฎมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ที่เหมาะสมดังนี้ 1. หลักการและกระบวนการสอนแบบดักเตือน เหมาะสำหรับการสอนรายวิชาอะกีดะฮ์ 2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิและตัมบิฮิ เหมาะสำหรับรายวิชาฟิควะฮ์ (อียะอะฮ์) 3. หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง เหมาะสำหรับรายวิชาอะกีดะฮ์ รายวิชาฟิควะฮ์ และรายวิชาอัคลาก แต่ที่เหมาะสมที่สุดในที่นี้คือ รายวิชาอัคลาก

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้คือ

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบดักเตือน เป็นหลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนด้านรายวิชาอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา นั้น จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดักเตือน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอนรายวิชา ทำให้ทราบว่า ครูผู้สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ใช้หลักการและการบวนการสอนแบบดักเตือน ซึ่งครูบางส่วนทราบว่าสิ่งที่ใช้สอนในวิชาอะกีดะฮ์ ควรใช้รูปแบบดักเตือน บางส่วนก็ไม่ทราบ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ไม่ทราบรูปแบบก็คือ ครูผู้สอนไม่ได้จบโดยตรงทางด้านอะกีดะฮ์ ทำให้ความรู้ที่สอนและวิธีการสอนไม่เหมาะสมกับรูปแบบที่สมควร

ใช้ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), 23 กุมภาพันธ์ 2551) จากสิ่งที่ได้สัมภาษณ์มาข้างต้น สิ่งที่ครูผู้สอนรายวิชาอะก็คะฮูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสควรตระหนักก็คือ ควรนำหลักการและกระบวนการเรียนรู้ของลูกมานไปประยุกต์ใช้ เพราะสิ่งดังกล่าวได้รับแบบอย่างจากลูกมาน อัลหะกิม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม สำหรับ ครูที่สอนรายวิชาอะก็คะฮู ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส สมควรนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือนของลูกมาน อัลหะกิม มาประยุกต์ใช้ เพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน อันจะทำให้เด็กเป็นผู้ที่มีหลักการศรัทธาที่ถูกต้องตามที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนด และในเรื่องนี้ อัญญาหะหุฮาน (al-Tahhan, 2002 : 172) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า นักการศึกษามุสลิมทราบดีว่าวิธีสอนแบบตักเตือนเป็นวิธีสอนที่ส่งผลที่ดียิ่งต่อจิตใจ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้ตักเตือน และผู้ฟังคำตักเตือน และการตักเตือนที่ส่งผลที่ดีต่อจิตใจและมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานดัง คือ ใช้คำพูดที่ดี และสำนวนโวหารที่ชัดเจนและเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง เติมแต่งด้วยความรู้สึกรู้สึกถึงความสนใจและดึงดูดใจซึ่งเป็นสิ่งที่ดียิ่งสำหรับผู้ตักเตือนซักฮวนและโน้มน้าวใจใจ โดยผู้ตักเตือนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์

2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเตือนและตักฮิบ เป็นหลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนรายวิชาฟิควะฮ์ (อิบาอะฮ์) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอน ทำให้ทราบว่า ครูผู้สอนรายวิชาฟิควะฮ์ (อิบาอะฮ์) ทราบถึงหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือนและตักฮิบ และส่วนใหญ่ใช้หลักการนี้ในการสอนวิชาฟิควะฮ์ ในเรื่องของอิบาอะฮ์มากกว่าทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการสอนเรื่องรูกันอิสลาม จะใช้รูปแบบหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือนและตักฮิบมากที่สุด เพราะต้องการจะให้เด็กนักเรียนรู้ถึงคุณค่าของอิบาอะฮ์ เช่น การละหมาด การถือศีลอด ทั้งภาคบังคับและอาสา ทำให้เด็กนักเรียนมีความอยากที่จะปฏิบัติ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส มีผู้ไว้สำหรับบริจาคให้กับเพื่อนๆ ที่ยากจน ซึ่งการสอนในรูปแบบนี้ จะได้รับการปฏิบัติจากบรรดานักเรียน และนักเรียนส่วนมากเมื่อได้รับฟังในเรื่องของตักฮิบ และตักฮิบ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), 23 กุมภาพันธ์ 2551) จากผลการสัมภาษณ์ข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบตักเตือนและตักฮิบ มีการใช้อย่างแพร่หลาย สิ่งดังกล่าวนี้ไม่เป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใด เพราะรูปแบบนี้ได้

ปรากฏในอัลหะดีษเป็นจำนวนมาก ในด้านการเชิญชวนสู่ความดีและการห้ามปรามสู่การทำ ความชั่ว จึงทำให้รูปแบบนี้ได้รับการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย อีกประการหนึ่งที่ควรกล่าวคือว่า รูปแบบ การเรียนการสอนแบบตรัซิมบและตรัฮิบ เป็นหลักการที่มีแบบอย่างจากลูกหลาน อัลหะกิม ที่ได้ ปฏิบัติต่อลูกของเขาปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ได้รับการ รับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม ซึ่งอัลฮาซิมีย์ (al-Hazimi, 2000 :392) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีสอนแบบตรัซิมบและตรัฮิบในระบบการศึกษาเป็นวิธีการสอนที่ อยู่ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในอัลกุรอานและสุนนะฮ์จึงจำแนกอายุและหะดีษ มากมายที่ได้ กล่าวถึงวิธีสอนดังกล่าวโดยสั่งให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ใช้และละเว้นในสิ่งที่ห้าม

3. หลักการและกระบวนการสอน โดยการเป็นแบบอย่าง เป็นหลักการและกระบวนการ สอนโดยการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ รายวิชาอะกีดะฮ์ รายวิชาฟิควะฮ์ (อียาคะฮ์) และรายวิชาอัคลาก อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างนั้น ได้แก่ รายวิชาอัคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) อันเนื่องมาจากว่า มารยาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอัคลาก การ แสดงถึงการมีมารยาทที่ดีย่อมส่งผลต่อผู้เรียนที่สามารถจะนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้ จาก ผลการวิจัยนี้ สามารถกล่าวได้ว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในอิสลามนั้น การปฏิบัติ ตนเป็นแบบอย่างเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะจะทำให้ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่จะสามารถปฏิบัติได้ จึง ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามในสิ่งที่ดี และการจากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้า กลุ่มสาระ ครูผู้สอน ทำให้ทราบว่า ครูบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง มีการแยกกันระหว่างครูสอนรายวิชาศาสนากับรายวิชาสามัญซึ่งครูสอนรายวิชาศาสนาต้องปฏิบัติ ตนเป็นแบบอย่าง แต่ครูสอนรายวิชาสามัญไม่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), 23 กุมภาพันธ์ 2551) ผลจาก การสัมภาษณ์ข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า การให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถือว่าเป็น สิ่งที่สำคัญมาก เฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัด นครราชสีมา ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างไม่ว่าจะสอนอยู่รายวิชาใดก็ตาม

จากผลสรุปทั้งหมดข้างต้น จะกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนการสอนในอิสลามนั้นมี เป้าหมายสำคัญอยู่ตรงที่การยอมรับและยอมรับงานต่อพระเจ้าที่เที่ยงแท้เพียงองค์เดียว แล้วนำเอา คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมแบบอิสลาม เข้ามาใช้ในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในทุกแง่มุม หลังจากนั้น ระบบปรัชญาการศึกษานี้ก็เป้าหมายปลื้มย่อยลงไปเพื่อตอบสนองความต้องการในมิติต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตวิญญาณและวัตถุทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคมและด้าน อื่นๆ ทั้งหมดที่มีความเกี่ยวพันสืบเนื่องกันไปของหวังเวลาทั้งในโลกนี้และโลกหน้าด้วยที่สุด

ศาสนาอิสลามกำหนดให้การศึกษาเป็นการภารกิจที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนโดยไม่ได้แบ่งเพศหรือฐานะเป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม ก็เพื่อการสร้างศรัทธาต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ นี้นำไปสู่กระบวนการพัฒนาผู้เรียนและการสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งสันติวิถีอิสลามต้องการให้ทุกคนศึกษาความรู้มาปฏิบัติและเผยแพร่ออกไปอิสลามมิได้หยุดยั้งแต่เพียงเรียกร้องให้ผู้ศึกษาหาความรู้และเผยแพร่ความรู้ออกไปเท่านั้นแต่ยังให้เขาศึกษาค้นคว้าต่อไปอีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา วิเคราะห์สุเราะฮ์สุลุดดุมน พบว่า ลุคมาน ได้นำเสนอรูปแบบการอบรมสั่งสอนแก่ลูกของเขา ความประเสริฐดังกล่าวอัลลอฮ์ได้บันทึกในอัลกุรอาน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสุเราะฮ์สุลุดดุมน ผลของการวิจัยพบว่า :

1. สุเราะฮ์สุลุดดุมน จัดประเภทเป็นสุเราะฮ์มุคกัษษะฮ์
2. มีจำนวน 33 อายะฮ์ตามการนับของชาวมะดีนะฮ์และมักกะฮ์ และ 34 อายะฮ์ตามการนับของชาวชาม ชาวบัศเราะฮ์และชาวญะฮะลุม
3. ถูกตั้งชื่อสุเราะฮ์ด้วยกับนามของปราชญ์ผู้หนึ่งที่ชื่อลุคมาน อัลหะกิม
4. สาเหตุของการประทานอายะฮ์ที่เกี่ยวข้องกับอายะฮ์สุลุดดุมน เนื่องจากสะอัด เป็น มาลิก ได้เข้ารับอิสลาม และมารดาของนางขอร้องให้ละทิ้งศาสนาอิสลาม แต่สะอัด เป็น มาลิก ไม่ยอมกลับสู่ศาสนาเดิม จึงทำให้อายะฮ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกประทานลงมา
5. สุเราะฮ์สุลุดดุมน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านของหลักคำสอน และกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากในสุเราะฮ์สุลุดดุมนปรากฏปราชญ์ผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในยุคของนบีดาอูด มีนามว่า ลุคมาน อัลหะกิม ได้ทำการสั่งสอนลูกของเขาด้วยวิถียุทธ (ฮิกมะฮ์) ซึ่งอัลลอฮ์ทรงประทานความชาญฉลาดให้กับเขาเป็นพิเศษ ด้วยกับเหตุนี้ทำให้เกิดทัศนคติที่ขัดแย้งในบรรดาอุละมาอ์ว่า ลุคมาน อัลหะกิมนั้นเป็นนบีหรือปราชญ์ จากหลักฐานที่มีปรากฏในอัลหะดีษระบุว่า ลุคมาน เป็นเพียงบ่าวรับใช้คนหนึ่งของชาวหะบะชะฮ์เท่านั้น ไม่ได้เป็นนบีแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หลักการศาสนาที่เขาให้ทำการวินิจฉัยได้รับการปฏิบัติในยุคก่อนนบีดาอูดจะกำเนิดขึ้น ส่วนหนึ่งจากคำกล่าวของเขาที่มีต่อลูกของเขา คือ “โอ้ลูกรักของฉัน จงอย่าตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ เพราะการตั้งภาคีนั้นเป็นบาปอันใหญ่หลวง”

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลุดดุมน ผลของการวิจัยพบ : หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลุดดุมน มี 3 วิธีการด้วยกัน ได้แก่ 1. หลักการและกระบวนการสอนแบบ

ดักเต็อน 2. หลักการและกระบวนการสอนแบบดัดจริตและดัดจริต 3. หลักการและกระบวนการสอนแบบการเป็นแบบอย่าง

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากสุเราะฮ์ลูกมามกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผลของการวิจัยพบว่า : การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลูกมามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ที่เหมาะสมดังนี้

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบดักเต็อน หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนด้านอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสนั้น จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดักเต็อน

2. หลักการและกระบวนการสอนแบบดัดจริตและดัดจริต หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนรายวิชาฟิสิกส์ (อิบาคะฮ์) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสนั้น จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนดัดจริตและดัดจริต

3. หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนราธิวาส ได้แก่ รายวิชาอะกีดะฮ์ รายวิชาฟิสิกส์ (อิบาคะฮ์) และรายวิชาอ้คลาก อย่งไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอน โดยการแสดงเป็นแบบอย่างนั้น ได้แก่ รายวิชาอ้คลาก (คุณธรรมจริยธรรม)

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง และดร.มะรอนิง สาแลมิง อาจารย์ที่ปรึกษาที่เสียสละเวลาในการอ่านตรวจทานเนื้อหาวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สนับสนุนทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยนุ มุฮัมมัด ชะฮาตะฮุ . 2536. **ศึกษาศาสตร์และกระบวนการเรียนการสอนอิสลาม ศึกษา.**
คนรอหีม สุนทรมาลาตี, ผู้แปล .ม.ป.ท.
- ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ . 2525 . **ตำรับยะฮู.** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์วิทย์ปัญญา.
- ทิสนา แจมมณี. 2546. **รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย.** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มุฮัมมัดอะฎียะฮุ อัล-อิบรอฮิ . 2521. **การศึกษาในอิสลาม.** มุฮัมมัดอมิน บินกาตัน. กรุงเทพฯ ฯ :
สำนักพิมพ์. อัล- ญีฮาด, ผู้แปล
- อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต. (2546). **ประวัติการศึกษาอิสลาม.** ปีตตานี : มิตรภาพ
- ‘Abdul al-Rahman Ibn ‘Abu al-Karkim al- ‘Abid. 1993. **Usul al-Manhaj al-Islam : Dirasah
Mu ‘asarah fi al-‘Aqidah wa al-Ahkam wa al-Adab.**
(أصول المنهج الإسلام دراسة معاصرة في العقيدة والأحكام والأداب)
al-Dammam : Dar al-Zakha ‘ir .
- ‘Abdullah ‘Abd al- Hamid Muhammad.1994. **I‘dad al-Mu‘allim Min Manzur al-Tarbiyyah al-
Islamiyyah.** (إعداد المعلم من منظور التربية الإسلامية). Munawwarah : Dar al-Bukahariy
- al-Qaradawi , Yusuf, 1978. **al-Ibadah fi al-Islam.**(العبادة في الإسلام). Beirut : Mu’ assasat al-
Risalah.
- Qutb, Sayyid,1971. **Fi Zilal al-Qur’an.** (في ظلال القرآن). Beirut : Dar Ihya’ al-turath al -
Arabiy.